

AKCJA LUBLIN!

Galeria Labirynt™

ul. ks. J. Popiełuszki 5, Lublin, www.labirynt.com

ROZDZIAŁ 1

JANUSZ BAŁDYGA
WŁODZIMIERZ BOROWSKI
ZDZISŁAW KWIATKOWSKI
TERESA MURAK
EWA ZARZYCKA

Wystawa czynna: 24.02-19.03.2017 (wt.-niedz., godz. 12.00-19.00), wstęp wolny
Kuratorzy: Paulina Kempisty, Waldemar Tatarczuk

„Akcja Lublin! Rozdział 1” otwiera cykl prezentujący najistotniejsze wydarzenia z obszaru sztuki performansu w Lublinie – akcje, działania, manifestacje, interwencje oraz performansy w wykonaniu artystów polskich i zagranicznych.

Uczestnikami wystawy „Akcja Lublin! Rozdział 1” są artyści związani z Galerią Labirynt, dla których performans był lub nadal jest istotną formą wypowiedzi artystycznej. Janusz Bałdyga, Zdzisław Kwiatkowski, Teresa Murak oraz Ewa Zarzycka należą do reprezentatywnego grona artystów polskich. Każdy z nich uczestniczył w życiu Galerii Labirynt w czasie, gdy było to miejsce spotkań z właśnie powstającym środowiskiem polskiej neoawangardy i prezentacji wiodących nurtów w sztuce lat 70. W kolejnych dekadach artyści ci regularnie wystawiali i występowali w Galerii Labirynt, niekiedy współtworzyli jej program.

„Akcja Lublin!” obejmuje wybrane performansy stanowiące ważny punkt odniesienia w twórczości każdego z ww. artystów. Są to wczesne prace zrealizowane w czasie studiów lub niedługo po ich ukończeniu. Niektóre z nich stały się emblematyczne dla historii polskiego performansu, jak np. „Lady’s Smock” Teresy Murak z 1975 roku. Odniesienie do twórczości Włodzimierza Borowskiego, artysty związanego z Lublinem, jest z kolei ważne w kontekście pierwszych działań zwiastujących nadejście nowej dziedziny sztuki, jaką stał się performans.

Prace prezentowane są w formie projekcji, zdjęć, ale także nowych instalacji i obiektów bazujących na zachowanych artefaktach. Tłem dla ekspozycji jest przegląd dokumentacji performansów z lat 1974-2016 z archiwum galerii.

Prace na wystawie

JANUSZ BAŁDYGA

Ur. w 1954 roku w Lublinie, mieszka w Warszawie.

„POLSKA! POLSKA! pozytyw – negatyw”, 1980-82, obiekt
„Użycie siły”, 1984/2017, fotografia na dibondzie, zdjęcie: Krzysztof Kleczkowski
„Użycie siły”, 1984, zdigitalizowany film 16 mm, kamera: Krzysztof Klempka

Janusz Bałdyga ukończył malarstwo w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych pod kierunkiem Stefana Gierowskiego (1979). W czasie studiów wspólnie z Jerzym Onuchem i Łukaszem Szajną założył grupę artystyczną Pracownia (zwaną też Bałdyga-Onuch-Szajna), której działalność (1976-1981) opierała się na pogłębionej analizie pracy kolektywnej. Równoległe artyści prowadzili Pracownię Dziekanek (1977-1979), niezależną przestrzeń sztuki prezentującą twórczość, która wykraczała poza programowe ramy uczelni. Od 1976 roku związany jest z Akademią Ruchu, grupą znaną na całym świecie z akcji w przestrzeni publicznej. Prowadzi Pracownię Sztuki Performance na Uniwersytecie Arty-

stycznym w Poznaniu, jest wykładowcą w Akademii Teatralnej w Warszawie. Autor obiektów, instalacji, akcji i performansów. Pierwsze pokazy filmowe w Lublinie w ramach grupy Bałdyga-Onuch-Szajna; w 1982 roku w Galerii BWA Labirynt* odbyła się wspólna wystawa Bałdygi i Onucha „Pokaz prac”. Pierwsza indywidualna prezentacja Janusza Bałdygi „Tatry polskie” miała miejsce w 1983 roku. Od tego czasu stale obecny w programie galerii.

Na wystawie prezentowane są trzy prace artysty z I połowy lat 80.: obiekt „POLSKA! POLSKA! pozytyw – negatyw” (1980-82), zdjęcie z performansu „Użycie siły” (Galeria BWA Labirynt, 1984) oraz film o tym samym tytule (Kazimierz Dolny, 1984). „POLSKA!...” składa się z dwóch zawieszonych na metalowym stelażu tkanin przypominających flagi. Na obu widoczna jest „mapa” Polski, której prawa część jest lustrzanym odbiciem lewej. Mapy-flagi są artefaktami pozostałymi po performansach, jedna z nich po raz pierwszy została użyta na wystawie „Tatry polskie” w 1983 roku. Symetryczna mapa Polski jest jednym z powracających symboli używanych przez Bałdygę od wczesnych lat jego twórczości. Drugą ważną „ikoną” jest model samolotu przedstawiony w formie graficznej, obecny w prezentowanym filmie zrealizowanym na plaży w Kazimierzu Dolnym oraz na fladze widocznej na zdjęciu dokumentującym performans z Galerii BWA Labirynt. Symbol ten pojawił się w sztuce Bałdygi w związku z kontrowersyjną katastrofą pomyłkowego zestrzelenia koreańskiego samolotu pasażerskiego przez radzieckie samoloty wojskowe w 1983 roku. W obu działaniach Bałdygi gościnnie udział wziął Zdzisław Kwiatkowski.

WŁODZIMIERZ BOROWSKI

Ur. w 1930 roku w Kurowie (woj. lubelskie), zm. w 2008 roku w Warszawie.

IV Pokaz Synkretyczny „Ofiarowanie pieca”, 1966, I Sympozjum Artystów i Naukowców, Zakłady Azotowe, Puławy. Fotografie: Eustachy Kossakowski

Włodzimierz Borowski studiował historię sztuki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w latach 1952-1955. Był jednym z założycieli lubelskiej grupy Zamek (1956-1960). Należał do grona najważniejszych twórców polskiej powojennej awangardy. W latach 1966-1971 wykonał serię dziewięciu Pokazów Synkretycznych przybierających różne formy: wystaw, instalacji, environmentu, w które włączone były m.in. elementy dźwiękowe, świetlne; istotną rolę pełniła przestrzeń, a publiczność współtworzyła jej aktywną część. Niektóre z nich zawierały elementy działania artysty na żywo, dzięki nim Borowskiego zalicza się do prekursorów sztuki akcji. I Pokaz Synkretyczny odbył się w galerii BWA w Lublinie w 1966 roku, była to retrospektywna wystawa artysty pt. „MANifest LUStrzany”.

IV Pokaz Synkretyczny był pierwszą prezentacją artysty, zaplanowaną jako wystąpienie na żywo przed publicz-

nością, mającą znamiona akcji artystycznej. Na wystawie prezentowane są zdjęcia wykonane w czasie przygotowań artysty do Pokazu „Ofiarowanie pieca”, który odbył się w sierpniu 1966 roku podczas I Sympozjum Artystów i Naukowców „Sztuka w zmieniającym się świecie” w puławskich Zakładach Azotowych. Na jednym z nich widzimy artystę z otwartymi rękoma – w geście prezentacji lub zaproszenia – na tle spowitych w gęstej parze maszyn.

Fragment relacji artysty z wydarzenia:

„Miejsce – Zakłady Azotowe – piece wytwarzające mocznik [...]. Godzina 22.00 [...] Wszyscy grupują się przed piecami na wyznaczonym terenie z ustawionymi kolumnami głośnikowymi. Ciemno – tylko od dołu oświetlają piece – głośno huczące, potężne palniki gazowe. Po chwili wchodzę po żelaznych schodach na galerijkę, jestem w smokingu [...] Zapalają się reflektory skierowane na piece. Zapalają się i gasną w rytmie bicia serca [...] zaczynam mówić do mikrofonu. Mówię, że zachwycony pięknem pejzażu przemysłowego nie mogę nic więcej zrobić jak obiekt, na którym przemawiam, potraktować jako dzieło sztuki i oddać z powrotem dyrekcji Zakładów Azotowych. Proszę jednocześnie o szczególną opiekę nad tym obiektem, ponieważ wokół niego widzą tablice »Grozi wybuchem«. Żeby uczcić tę chwilę, zaczynam śpiewać pieśń skomponowaną przez siebie do słów »Mocznik, mocznik«, przezywając ją kilkakrotnie dla przypomnienia o tablicach ostrzegawczych. W pewnym momencie entuzjazm mój dochodzi do szczytu i melodia przeradza się w hymn państwowy, urywam śpiewanie i schodzę po schodkach [...] Kilku przyjaciół podchodzi do mnie, gratulując czy pocieszając. Reszta ludzi stara się nie zauważyć mnie. Czuję swoje i ich zażenowanie, oburzenie ich, pogardę dla mnie za tak nieudany spektakl. Dyrekcja Azotów obrażona [...]”

[cyt. za: A.M. Leśniewska, *Puławy 66*, Towarzystwo Przyjaciół Puław, Puławy 2006, s. 44-45]

ZDZISŁAW KWIATKOWSKI

Ur. w 1956 roku w Chełmie, mieszka w Lublinie.

„Zmiana układu sił 1983-etc.”, 1983/2017, instalacja

W latach 1978-1983 studiował malarstwo w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Dyplom w pracowni prof. Rajmunda Ziemińskiego oraz aneks w pracowni prof. Ryszarda Winiarskiego. Tworzy w dziedzinie sztuki performansu, instalacji i rysunku.

Praca „Zmiana układu sił” po raz pierwszy była prezentowana w czerwcu 1983 roku jako część dyplomu. Następnie w formie działania w obecności widzów artysta dokonał kolejnych „zmian układu sił” w Galerii BWA Labirynt w Lublinie i w Pracowni Dziekanka w Warszawie.

„Zmiana układu sił 1983-etc.” jest nawiązaniem do akcji wykonanej ponad trzydzieści lat temu. Po raz pierwszy w tak zredukowanej formie została pokazana na

Międzynarodowym Festiwalu Sztuki Wizualnej inSPIRACJE 2014 w Szczecinie.

Możliwe, że w czasie trwania wystawy artysta dokonana zmiany układu sił (dzień i godzina nieznane).

„Zamierzenie artystyczne Zdzisława Kwiatkowskiego dopełnia tekst-subskrypcja, która wskazuje na występowanie epizodów przy zastosowaniu pewnych powtarzalnych strategii (sytuacja konfliktowa) o skończonym i nieskończonym czasie rozgrywki (teoria gier). Gra trwa i odślaniają się kolejne pola odczytań, na które wskazuje celowościowy i procesualny charakter pracy. Ponadto czas od jej pierwszej (1983) do obecnej ekspozycji (2014) wyznacza okres bliski odstępowi międzypokoleniowemu, po którym, jak zauważają badacze, zwykle następują w świecie historycznie obserwowalne zmiany układu sił, a prawidłowość cyklicznej dominacji zmian rozpoznaje też tytułowe „etc”. Być może „Zmiana Układu sił 1983-etc.” skrywa refleksję Zdzisława Kwiatkowskiego nad rolą artysty postulowaną przez konceptualistów. Przypomnieć wypada, że konceptualizm (amerykański i zachodnioeuropejski), stawiając diagnozę stanu (układu) sił społeczno-politycznych (Zachodu), wskazywał na nieuchronność zmian, począwszy od zmian kulturowych w perspektywie „Art after Philosophy” (J. Kosuth), a poprzez koncepcję „Artist as Anthropologist” (J.K.) artyście przypisywał rolę dokonywania tych zmian, zwłaszcza zmiany świadomości. Wówczas dla reszty świata nie mogło to nie być utopią. Nie sposób więc nie dostrzec subtelnej ironii, skrywanej pod maską demiurga czy władcy-stratega, gdy artysta ponownie powiada: „mam nieograniczony wpływ na układ trzech sił i zmieniam go wtedy, kiedy mam na to ochotę” (Z.K.). Czy wolność, nie jest kategorią bezwzględna? W perspektywie aksjologicznej i etycznej, kwestię tę stawiali najważniejsi polscy artyści neoawangardy i jej spadkobiercy”.

[Fragment tekstu Jolanty Męderowicz „Układ, siła, zmiana”, katalog inSPIRACJE/Xtreme 2014]

„Praca ta okazuje się także doskonałą symboliczną egzemplifikacją takiej sytuacji, w której geopolityczny „demiurg” dokonuje „nakładania nowej prawdy na poprzednią” (jak określa to sam artysta). Każdorazowo zamalowując poprzednio występujący symbol i nanosząc w to miejsce jego nową konfigurację, artysta wskazuje na charakterystykę zmian obnażającą obowiązujący układ sił”.

[Fragment tekstu Jerzego Truszkowskiego „Polityczny konceptualizm Zdzisława Kwiatkowskiego”, katalog inSPIRACJE/Xtreme 2014]

TERESA MURAK

Ur. w 1949 roku w Kiełczewicach (woj. lubelskie), mieszka w Warszawie.

„Lady’s Smock”, 1975, zdigitalizowany film celuloidowy

Studiowała historię sztuki na Katolickim Uniwersyte-

cie Lubelskim, ukończyła malarstwo w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie pod kierunkiem Jana Tarasewicza i Tadeusza Dominika (1976). Tworzy instalacje, rzeźby, rysunki, jest autorką akcji, performansów i interwencji w przestrzeni publicznej. Jej prace znajdują się w kolekcjach: Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Hoffmann Collection w Berlinie i w innych ważnych ośrodkach sztuki współczesnej. Z Galerią Labirynt związana jest od roku 1975, ostatnia wystawa indywidualna artystki w galerii – „Do kogo idziesz” miała miejsce w 2012 roku.

„Lady’s Smock” to kilkudniowa akcja artystyczna, która odbyła się między 3 a 8 czerwca 1975 roku w ówczesnej siedzibie Galerii Labirynt przy ul. Rynek 8. Teresa Murak umieściła nasiona rzeżuchy na długiej, płóciennej, wilgotnej koszuli. Regularnie podlewane, ogrzewane ciepłem ciała artystki oraz lampami, w ciągu kilku godzin zaczęły kiełkować. Teresa Murak kolejne dni spędziła w galerii, troszcząc się o prawidłowy rozwój rośliny. W tym czasie galeria była otwarta dla publiczności, która mogła obserwować cały proces. Ostatecznie cała powierzchnia koszuli pokryła się bujną zielenią. Zwieńczeniem akcji było wyjście artystki ubranej w porośniętą rzeżuchą koszulę w przestrzeń Starego Miasta.

„Lady’s Smock” to praca wykonana w czasie studiów, która łączy się z cyklem „zasiewów” rzeżuchą. Cykl miał swój początek w roku 1972 („Pierwszy Zasiew”) w Domu Studenckim Dziekanka w Warszawie i był rozwijany przez artystkę w kolejnych latach.

ZIARNO RZEŻUCHY

KŁADĘ NA MOJEJ WILGOTNEJ

KOSZULI, OKLEJAM NIĄ CAŁE CIAŁO

POLEWAM WODĄ.

CZEKAM PĘKNIĘCIA ZIARNA

PORUSZENIA KIEŁKA

I WZROSTU

Od 3 do 8 czerwca 1975 roku

Galeria Labirynt

Teresa Murak

[Komentarz artystki opublikowany w druku akcydensowym „Teresa Murak. Rzeżucha – Lady’s Smock”, Galeria Sztuki MDK Labirynt]

EWA ZARZYCKA

Ur. w 1953 roku w Szczecinie, mieszka w Lublinie i Kazimierzu Dolnym.

„Przejawy teraz”, 1980/2017, wideo

Bez tytułu, 2017, instalacja

W latach 1973-1978 studiowała projektowanie graficzne w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych (obecnie Akademia Sztuk Pięknych we Wrocławiu), gdzie

od kilku lat prowadzi Warsztaty Sztuki Performance na Wydziale Malarstwa i Rzeźby, w Katedrze Mediacji Sztuki. Tworzy obiekty, instalacje, rysunki, filmy oraz performanse mówione. Pierwsza prezentacja artystki w Galerii Labirynt miała miejsce w 1980 roku i był to performatywny pokaz filmu „Przejawy” w ramach wydarzenia „Sztuka w towarzystwie”. W kolejnych dekadach regularnie wystawiała i uczestniczyła w życiu galerii. Ostatnia retrospektywna wystawa „Od NIE do TAK. Twórczość z lat 1980-2010” zorganizowana została w 2010 roku.

„Przejawy” to film niemy, zarejestrowany na taśmie 16 mm. Nagranie odbyło się w Kazimierzu Dolnym wczesną wiosną z udziałem grupy przyjaciół i bliskich znajomych artystki: Dobrosława Bagińskiego, Jerzego Kiernickiego, Danuty Wierzbickiej oraz Krystyny Kutyny-Bagińskiej, Anny Góreckiej, Wojciecha Góreckiego, Jerzego Onucha, Zenobii Pożarskiej i Andrzeja Szafra. Artystka w zabawny sposób opowiada o symbolicznej śmierci medium filmowego i fotografii, „bada – jak sama podkreśla – medium przy pomocy tego medium”. Zarzycka odnosi się do poczucia przesytu popularnym w sztuce pod koniec lat 70. „medializmem”. Podczas pokazu w Galerii Labirynt w 1980 roku dwoje wykonawców, Danuta Wierzbicka i Jerzy Kiernicki, odczytywało dialogi (które z „przyczyn technicznych” nie zostały umieszczone w filmie), Zarzycka zaś komentowała przebieg wydarzeń na ekranie. W podobny sposób powstało wideo prezentowane na obecnej wystawie – artystka postanowiła zmienić nieco montaż filmu „Przejawy” i dodać do niego współczesny komentarz. W powstałej w ten sposób „nowej” pracy na bazie „starej” dowiadujemy się o kulisach jej powstania, szczegółach dotyczących miejsca i osób w nim występujących. Zarzycka przygotowała również instalację zbudowaną z przedmiotów codziennego użytku, artefaktów, notatek i zdjęć, które składają się na „warsztat artysty”.

*Ze względu na zawiłą historię galerii, w celu ujednoczenia nazewnictwa, w tekście zastosowano następujące skróty:

Galeria BWA – Biuro Wystaw Artystycznych, powołane w Lublinie w 1956 roku, dziś funkcjonujące pod nazwą Galeria Labirynt. Stosowana w tekście nazwa obejmuje wydarzenia z lat 1956-1981.

Galeria Labirynt – nazwa odnosi się do dwóch instytucji: galerii prowadzonej przez Andrzeja Mrocza w latach 1974-81 oraz do współczesnej Galerii Labirynt. Zmiana nazwy BWA na Galeria Labirynt nastąpiła w 2010 roku z inicjatywy nowo powołanego dyrektora – Waldemara Tatarczuka.

Galeria BWA Labirynt – Biuro Wystaw Artystycznych, którego dyrektorem w latach 1981-2009 był Andrzej Mroczek. „Labirynt” nie był częścią składową oryginalnej nazwy, tu zastosowany w celu podkreślenia kontynuacji autorskiego programu Galerii Labirynt w ramach działalności BWA.